

Herinrichting Aaltense Goor – Zwarte Veen

verkenning belangen en wensen (agrarische) ondernemers en bewoners

Johan Weerkamp

April 2013

LTO Noord – afd. Oost Achterhoek – Waterschap Rijn & IJssel

**Verkenning belangen en wensen (agrarische) ondernemers en bewoners
in opdracht van LTO Noord – Oost Achterhoek en Waterschap Rijn & IJssel**

december 2012 – maart 2013

Inhoud

1. Samenvatting van de belangrijkste uitkomsten	pag. 3
2. Inleiding en achtergrond	pag. 4
3. Bevindingen	pag. 5
4. Beleving en gebruik Aaltense Goor en Zwarte Veen	pag. 8
5. Ervaring en beleving introductie voorstellen en proces herinrichting Aaltense Goor – Zwarte Veen	pag. 10
6. Individuele vragen en knelpunten	pag. 12
7. Verantwoording	pag. 12

Verkenning belangen en wensen (agrarische) ondernemers en bewoners

Samenvatting van de belangrijkste uitkomsten

1. Agrarische ondernemers in en rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen beschouwen zichzelf als “blijvers” met perspectief biedende bedrijven.
2. De ondernemers zijn erop uit hun bedrijven geleidelijk te ontwikkelen, dan wel minimaal om een levensvatbaar bedrijf in stand houden en de waarde op peil houden.
3. Op melkveehouderijbedrijven is ruimte voor meer vee (10%?), er wordt op beperkte schaal gebouwd, wel vinden er aanpassingen aan stallen plaats. Kosten van input (voer, energie), wisselvallige melkprijs en (onzekerheid over) ruimtelijk beleid en beperking t.a.v. financiering beperken schaalvergroting.
4. Bedrijven hebben belang bij goed toegankelijke, bewerkbare, goed ontwaterde en voldoende opbrengende grond. Dat is nodig vanwege mestafzet, kwaliteit van gras- en maïsopbrengst, weidegang en maatregelen in het kader van toekomstig Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (vergroening en gewasdiversificatie)
5. Maatregelen die beogen het grondwaterpeil te verhogen of ontwatering te beperken kunnen op geen enkele manier op instemming rekenen, maar worden gezien als een bedreiging voor een rendabele bedrijfsvoering en waardedaling van de onderneming.
6. Burgerbewoners vrezen dat bij peilverhoging schade aan woning en waardedaling van het bezit zou kunnen ontstaan.
7. Het belang van ondernemers en bewoners in en rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen is om economische bedrijvigheid in het gebied te houden, krimp tegen te gaan en sociale voorzieningen te behouden. In dat kader zou juist een grotere rol voor agrarische ondernemers en bewoners bij het beheer en het onderhoud van natuurgebieden tot de mogelijkheden kunnen behoren.
8. Het Aaltense Goor (Staatsbosbeheerterrein) en het Zwarte Veen hebben een belangrijk functie als extra grond voor verbouw van gewassen, het inscharen van vee of als hooiland. Die functie mag niet verloren gaan.
9. De plannen voor het bergen van water in het Aaltense Goor en/of het Zwarte Veen worden gereserveerd ontvangen. Het voorkomen van calamiteiten met wateroverlast wordt gezien als een legitiem maatschappelijk belang. Dat daarvoor tijdelijk grond onder water wordt gezet kan een onvermijdelijke maatregel zijn. Draagvlak voor de uitvoering hangt af van de locatiekeuze, begeleidende maatregelen om water snel af te voeren, beperking van schadelijke uitstralingseffecten naar het gebied en borging van compensatie van eventueel geleden schade. Er wordt van uitgegaan dat waterberging een “blauwe dienst” is waartegenover betaling staat.
10. Het proces Herinrichting Aaltense Goor – Zwart Veen wordt ervaren als weinig transparant, als eenzijdig gericht op natuurontwikkeling en waterberging en als een centraal aangestuurd proces waarbij belangen en wensen van bewoners en ondernemers nog niet in beeld zijn gekomen.

Verkenning belangen en wensen (agrarische) ondernemers en bewoners

Inleiding en achtergrond

In het kader van het project Herinrichting Aaltense Goor – Zwarte Veen, dat onderdeel uitmaakt van het Gebiedsproces Baakse Beek – Veengoot, hebben het Waterschap Rijn en IJssel en LTO Noord Oost Achterhoek, opdracht gegeven om te inventariseren wat de wensen en belangen van agrarische ondernemers, grondgebruiker en bewoners in het gebied in en rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen zijn, hoe zij hun bedrijfsperspectief zien en welke specifieke knelpunten ze ervaren. De opdracht is uitgevoerd door Johan Weerkamp te Ede.

Onderstaande conclusies komen voort uit gesprekken met ondernemers, grondgebruikers, bewoners uit het gebied in en rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen.

Er zijn 34 bedrijven en particulieren bezocht en daarbij is met ongeveer 60 personen gesproken. Het gaat om grondgebruikers en bewoners in het gebied direct in of rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen.

Er zijn 4 huiskamerbijeenkomsten georganiseerd door LTO Oost Achterhoek. Daarbij waren totaal 25 ondernemers / bewoners aanwezig.

De begrenzing van het gebied waarbinnen gesprekspartners zijn geselecteerd is globaal Barloseweg – Aladnaweg- Zilverbekendijk – Twenthe Route – de Slinge – Aladnaweg. Het gebied is gelegen in de gemeenten Aalten, Oude IJsselstreek en Oost Gelre. Ook daarbuiten zijn een aantal grondgebruikers bezocht, met name wanneer ze binnen de begrenzing grond in gebruik hebben. Ondernemers en particulieren binnen de begrenzing en die geen grond in gebruik hebben in de nabijheid van het Aaltense Goor of het Zwarte Veen zijn niet bezocht.

De ondernemers, grondgebruikers en bewoners waren zeer bereidwillig om hun wensen en ideeën naar voren te brengen en de ontvangst was gastvrij en hartelijk.

De betrokken bedrijven zijn overwegend melkveehouderijbedrijven. Enkele bedrijven richten zich overwegend op de jongvee-opfok en zijn dan niet direct als melkveebedrijf te definiëren. Daarnaast zijn er enkele varkenshouderijbedrijven en akkerbouw- of (klein)fruitbedrijven. Verder bevinden zich in de directe nabijheid van het Aaltense Goor enkele recreatiebedrijven en bedrijven in de paardenhouderij. Op enkele bedrijven is de veehouderijtak beëindigd maar wordt de grond aangehouden en verhuurd, of er wordt maïs verbouwd en jongvee ingeschaard.

De bedrijfsomvang gemeten in oppervlakte grond die in gebruik is, ligt bij de bezochte bedrijven tussen ong. 4,5 en 80 ha., met de nadruk op de groep tussen 20 en 40 ha. Bij de melkveebedrijven gaat het bij de bezochte bedrijven om tussen de 45 en de 140 melkkoeien. Aan aantal bedrijven heeft de opfok van het jongvee uitbesteed.

Het gebied Aaltense Goor - Zwarte Veen is bepaald niet uniform. Het valt uiteen in diverse deelgebieden met een eigen historie en specifieke belangen. Tevens is het gebied qua grondeigenschappen en qua waterbeheer zeer divers en complex.

Bevindingen

1. De overgrote meerderheid van de bezochte bedrijven beschouwt zichzelf als “blijver”, in de betekenis van een bedrijf dat voortgezet wordt en perspectief biedend is. Voor de langere termijn geldt voor een aantal bedrijven dat voortzetting dan wel afbouw afhangt van de aanwezigheid van een opvolger. De ondernemers(families) op deze bedrijven hechten eraan het perspectief op orde en de waarde van het bedrijf op peil te houden. Op enkele bedrijven is de veehouderijtak beëindigd maar wordt de grond aangehouden en verhuurd, of er wordt maïs verbouwd en jongvee ingeschaard.
2. Op diverse bedrijven zijn opvolgers. Op een aantal bedrijven is potentiële opvolging nog onduidelijk i.v.m. leeftijd of keuzes van kinderen. Agrarische ondernemers willen minimaal een levensvatbaar bedrijf in stand houden en de waarde van hun bedrijf op peil houden. Een aantal bedrijven, zeker die met een potentiële opvolger, hanteren een strategie van geleidelijke ontwikkeling in productievolume.
3. Voor bedrijven die quotum hebben verleasd is 2015, bij de definitieve opheffing van het quoteringsstelsel, een belangrijk jaar waarin inkomensalternatieven gevonden moeten worden.
4. Ondernemers in en rond het Aaltense Goor – Zwarte Veen hebben belang bij goed bewerkbare en goed toegankelijke grond. Het lijkt erop dat er geen wensen zijn tot zeer grootschalige en intensieve bedrijfsvoering. De reden daarvoor is dat de omgeving, gezien de ruimtelijke bestemmingen, daartoe geen ruimte biedt of dat aankoop van input, met name voer, te duur is.
5. Het gebied heeft grotendeels agrarische bestemming en in het kader van de zonering in het Reconstructieplan Achterhoek en Liemers is het ingedeeld in de categorieën Verwevingsgebied en Extensiveringsgebied met daarin verspreid voorkomende percelen die zijn aangewezen als bos- en natuurgebied. Die aanwijzing is ook van toepassing op een aaneengesloten gebied langs de Romienendiek / Landstraat, waarin de Vennebulten is gesitueerd. Het gebied dat doorgaans wordt aangeduid als “het Aaltense Goor” (“de 200 hectare”) en in eigendom is bij Staatsbosbeheer, staat aangemerkt als natuurreservaat en als natuurgebied. Binnen de begrenzing van de EHS heeft het de bestemming natuur. In de categorieën van de Reconstructie is het gebied een Verwevingsgebied met verspreid percelen die zijn bestemd als Natuur- of Bosgebied. Voor omwonenden is niet geheel helder wat precies de wettelijke status van het gebied is. Een ruime zone langs de Zilverbekendijk en langs de Slinge is aangewezen als verbindingszone in het kader van de EHS.
6. De ontwikkeling van bedrijven vraagt om geleidelijke toename van grond. Men streeft in belangrijke mate naar grondgebondenheid en grond is nodig voor de mestafzet en, afhankelijk van de besluitvorming t.a.v. het GLB in de komende maanden, voor “vergroening “ in relatie tot de Bedrijfstoelagen. Ook de ontwikkeling naar een derde gewas is van belang, eveneens in het kader van “vergroening .¹ Onzeker is of de bedrijfsbeëindiging in de omgeving in voldoende mate kan voorzien in de vraag naar grond. Uit de gesprekken mag geconcludeerd worden dat in de komende tien jaar slechts op beperkte schaal grond in de verkoop zal komen.

---

¹ Een ondernemer zei: *“We hebben al drie gewassen: gras, maïs en roet”*

7. In de melkveehouderij is bij een behoorlijk aantal melkveehouders nog ruimte in de stal voor het houden van meer vee. Er wordt , op beperkte schaal, gebouwd of vindt er een herinrichting in de bedrijfsgebouwen plaats, gericht op verbetering van logistiek. Een grove schatting geeft aan dat 10% meer vee tot de mogelijkheden behoort. Of die uitbreiding ook gerealiseerd wordt hangt vooral af van de beschikbaarheid van grond en van diverse andere factoren zoals kosten input (energie , krachtvoer) , financiering, de ontwikkeling van de melkprijs, etc.
8. Door de melkveehouders in het gebied worden een aantal toekomstige ontwikkeling als zeer invloedrijk ervaren: de ontwikkeling van de melkprijs die mogelijk blijvend wisselvallig zal zijn, de prijs van veevoer en energie, de afzet en de verwerking van mest en maatregelen in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid zoals vergroening in het kader van de Bedrijfstoeslagenregeling. De beschikbaarheid van voldoende, goed bewerkbare grond is daarbij van cruciaal belang. De meeste bedrijven kunnen worden aangemerkt als “extensieve” tot gemiddeld intensieve bedrijven. De mestafzet is nu overwegend nog niet problematisch, maar eventuele intensivering van bedrijven of verdere aanscherping van aanwendingsnormen brengen de noodzaak van mestafvoer en eventueel verwerking dichterbij.
9. Zonder uitzondering zijn de ondernemers zeer stellig in hun wens dat de grond die ze in gebruik hebben goed toegankelijk en bewerkbaar moet blijven en wordt vernatting als gevolg van de verhoging van het grondwaterpeil als een bedreiging voor de bedrijfsvoering gezien. Daarvoor worden de volgende argumenten naar voren gebracht:
  - a. Toegankelijkheid in het voorjaar om tijdig te kunnen bemesten en bewerkingen te kunnen uitvoeren is van het grootste belang
  - b. Toegankelijkheid en draagkracht is van belang in het kader van weidegang. Weidegang wordt overwegend toegepast in het gebied en men realiseert zich dat daarmee voldaan wordt aan een maatschappelijke wens die ook beloond wordt in de melkprijs. Bij enkelen past weidegang niet in de bedrijfsstrategie.
  - c. Vernatting heeft een negatief effect op de kwaliteit en de opbrengt van de grond. Gras dat in het voorjaar “in het water” staat wortelt onvoldoende en zal bij droog weer in de zomer te weinig water kunnen vinden. Gras dat onder water staat is van mindere kwaliteit en minder in trek bij rundvee. Natte percelen waarop maïs wordt verbouwd leveren minder opbrengt en er wordt hinder ondervonden bij de oogst.
10. De druk op de grondmarkt blijft, en bij de geringe verwachte bedrijfsbeëindiging in de komende jaren, wordt grond op grotere afstand gezocht.
11. De agrarische ondernemers rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen zijn overwegend boeren met een gangbare bedrijfsvoering waarbij beheersing van de kosten een centraal aspect is. Een enkele ondernemer overweegt wel eens omschakeling naar biologische bedrijfsvoering.
12. Er bestaat in beperkte mate interesse in het zoeken naar alternatieven in de vorm van verbreding (recreatie, zorg) of natuurbeheer. Agrarisch natuurbeheer is of wordt nauwelijks

overwogen. Dit is waarschijnlijk het gevolg van het feit dat er al een behoorlijk areaal, langs de Romienendiek – Landstraat, in de Venebulten en op verspreid voorkomende percelen als natuur- en bosgebied is aangewezen en vanwege de aanwezigheid van Staatsbosbeheer als terreinbeheerder.

13. De ruilverkaveling van 1975 heeft feitelijk een scheiding gebracht tussen de percelen die aangewezen zijn als landbouwgebied en de percelen die ter beschikking kwamen voor extensief gebruik c.q. natuur. Ook qua waterbeheer is er toen een scheiding gemaakt door maatregelen die “gebiedsvreemd water” buiten het terrein van Staatsbosbeheer houden. Daardoor heeft zich in de praktijk en de beleving van grondgebruikers een beeld gevormd dat de gebieden buiten de EHS en ‘het Goor’ blijvend beschouwd kunnen worden als aangewezen voor landbouw.

Voor velen is onduidelijk of de argumenten die in 1980 golden voor het weren van gebiedsvreemd water, waarschijnlijk vanwege te hoge stikstofgehalten, nog steeds geldig zijn gegeven de sterke aanpassingen van beleid rond meststoffen sindsdien.

Bovendien wordt de uitbundige groei van elzensingels, die zeer stikstofgevend zijn, ervaren als in tegenspraak met de doelstelling om stikstofrijke water te weren.

14. Onder ondernemers, grondgebruikers en bewoners zijn met betrekking tot de relatie landbouw – natuur en landschap globaal twee opinies te duiden:

a. er is een categorie die pleit voor blijvende en verregaande scheiding tussen landbouw en natuur door de daarvoor bestemde grond expliciet aan te wijzen en uitwisseling van invloeden te weren door gescheiden waterbeheer, o.a. door het plaatsen van damwanden.

Landbouwgrond zou in die visie gevrijwaard moeten worden van ecologisch beheer van watergangen, van bosjes en andere natuurelementen.

b. er is een categorie die een meer integrale benadering denkbaar vindt, inclusief agrarische medegebruik van natuurgebieden en zich ook kan voorstellen dat op landbouwgrond sprake is natuurelementen.

Er is weinig georganiseerde dialoog over de gewenste ontwikkelingsrichting.

15. Er is in het totale gebied geen sterke organisatorische binding of leiderschap; in deelgebieden zoals in het gebied ten Noorden van de Goorstegendijk is dat er wel. Een goede afstemming en visievorming ontbreekt. Wel vindt men elkaar in het gebied op de breed gedeelde weerstand tegen vernatting. Niet alle ondernemers zien daarin voor zichzelf een direct negatief effect voor hun bedrijfsvoering, maar het verzet van degenen die dat wel zou kunnen treffen wordt breed ondersteund.

16. Er is in beperkte mate behoefte aan kavelruil. Enkele ondernemers zien wel mogelijkheden om percelen op afstand uit te ruilen zodanig dat meer efficiënte bedrijfsvoering mogelijk is. De mogelijkheden zijn beperkt omdat het er niet naar uitziet dat er op kortere termijn grond beschikbaar komt die kan worden toegevoegd aan huiskavels. Er is wel behoefte aan structuurmaatregelen ter optimalisatie van de waterhuishouding ten behoeve van de landbouw.

Beleving en gebruik Aaltense Goor en Zwarte Veen

17. Een aanzienlijk aantal agrarische ondernemers, grondgebruikers en bewoners rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen voelt zich zeer betrokken bij het gebied en het landschap. Daarvoor is ook een historische verklaring: een groot aantal families hebben hun afkomst uit Barlo, Dale, Lintelo en Harreveld en de agrarische bedrijvigheid heeft zich van daaruit richting het Goor en het Zwarte Veen ontwikkeld. Eerst, midden en eind 19de eeuw richting de randen, waarbij geleidelijk het veen werd ontgonnen met een hoogtepunt rond de ruilverkaveling rond 1975. Deze bewegingen gaven ruimte aan bedrijfsontwikkeling in de kleinschalige landbouw langs de rand van het Oost Nederlands Plateau, de Halse Rug en in Lintelo. Velen kennen nog de verhalen over gebruik van percelen in het Aaltense Goor. Ook de ontginning en de uitgifte van het Zwarte Veen is nog wel in beeld. De overgang van een groot deel van het Aaltense Goor naar Staatsbosbeheer was 'part-of-the-deal' bij de ruilverkaveling. Daarna is de betrokkenheid bij het Aaltense Goor wel verminderd.
- De beleving van het Aaltense Goor als natuurgebied is bij een aanzienlijk aantal van de omwonenden gering. Men vergelijkt het dan met de tijd dat het nog overwegend bij boeren in gebruik was en de elzensingels intensiever werden onderhouden dan nu. De natuurwaarde wordt minder sterk beleefd dan de landschappelijke waarde. Er is een wens tot intensiever onderhoud aan singels en overige begroeiing. De brandnetels en de bramen zijn een doorn in het oog. De nachtegalen en de reeën worden gewaardeerd.
  - Een aantal veehouders pacht percelen in het Aaltense Goor met name voor het inscharen van jongvee. Het past zeer wel in hun bedrijfsvoering. De vegetatie past goed in het rantsoen. Het vraagt wel zorgvuldige observatie, met name drachtig vee moet er tijdig worden weggehaald. Om die reden zien anderen is er juist weer niets in gebruik van de percelen.
  - Ook hooi uit het Aaltense Goor zou voor een aantal veehouders goed passen in het rantsoen. Ze vinden het dan ook jammer dat hooi wordt verkocht naar elders, of zelfs afgevoerd voor compostering of verbranding.
  - Toegankelijkheid van het Aaltense Goor voor paarden en toeristen (toegang vanuit de Boterdijk) is gewenst. Toezicht op het crossen met motoren zou geïntensiveerd moeten worden.
  - De wijze van snoeien van elzen in het Aaltense Goor (met groot materieel) en de verwerking tot snippers en de afvoer naar veraf gelegen energiecentrales wordt als weinig ecologisch verantwoord ervaren. Houtgebruik door bewoners uit de meer directe omgeving zou op prijs worden gesteld. Het is onduidelijk wat het beleid van Staatsbosbeheer hieromtrent is en er bestaat ergernis dat er blijkbaar wel groepen burgers van elders toestemming krijgen voor het rooien van elzen. Er zijn onder de direct omwonenden belangstellenden voor onderhoud aan elzensingels en voor het hout dat dat oplevert.
18. Op de overweging dat agrarische ondernemers en anderen in collectief verband het beheer en het onderhoud van het Aaltense Goor ter hand zouden kunnen nemen wordt positief gereageerd. Voorbeelden zoals het initiatief van agrarische natuurverenigingen in de Krimpenerwaard en in West Overijssel waar 1000 ha van Staatsbosbeheer in beheer wordt genomen, spreekt tot de verbeelding. Dat zou ook arbeid in het gebied kunnen houden.

Nieuwe vormen van beheer en onderhoud, waaronder het inzetten van vleesvee, wordt als optie naar voren gebracht.

19. Er is kennis en betrokkenheid in het gebied, onder boeren en anderen, met betrekking tot natuurbeheer, natuurontwikkeling en landschapsbouw. Een aantal ondernemers en bewoners zou desgevraagd bereid zijn kennis en ervaring in het gebiedsproces in te zetten.
20. Los van de ideeën voor de toekomst van het Aaltense Goor heeft de relatie tussen boeren en Staatsbosbeheer versoepeling; Staatsbosbeheer wordt als enigszins afstandelijk en “gebiedsvreemd” ervaren en soms rigide in de handhaving van regels. Overigens zijn er ook positieve ervaringen met medewerkers van Staatsbosbeheer waar het gaat om tijdig waarschuwen van eigenaren van jongvee bij bijzonderheden.
21. Uit de observaties spreekt een behoefte om het gehele gebied beschikbaar te houden voor de bewoners en ondernemers en het Goor weer integraal deel te laten zijn van het (landbouw)-gebied: door gebruik ten behoeve van de landbouw, gebruik van hout, toegankelijkheid voor recreatie. Voor een succesvolle uitvoering van deze gedachte gelden een aantal randvoorwaarden. Het Goor (“de 200 ha”) blijft natuurgebied met alle beperkingen van dien. Het zou echter een rol kunnen spelen in het houden van economische bedrijvigheid in het gebied, wat als belangrijk wordt ervaren tegen de achtergrond van bevolkingskrimp in de regio en zorgen over behoud van voorzieningen in het gebied. Voortgaande bedrijfsbeëindiging en toenemende burgerbewoning heeft in de beleving van bewoners van het gebied consequenties voor de sociale samenhang.
22. De pacht van percelen in het Zwarte Veen is voor een aantal ondernemers op de Heelweg, langs de Twenthe Route en in het Goor een belangrijke voorziening en aanvulling op hun grondareaal. Ook hier geldt dat behoud van goed toegankelijke, ontwaterde en bewerkbare grond een belang is.
23. De verdeling van percelen in het Zwarte Veen over pachters is niet altijd logisch. Een aantal pachters zou baat kunnen hebben bij herschikking. Dat is mogelijk omdat de percelen van ongeveer gelijke grootte zijn. Wel zou dan rekening gehouden moeten worden met ligging en kwaliteit. Voor een herschikking is naar de opvatting van pachters geen ingewikkelde procedure nodig.
24. De communicatie met de gemeente Oude IJsselstreek is versnipperd. Zowel van de kant van de pachters als van de kant van de gemeente wordt enigszins ongestructureerd gehandeld ten aanzien van onderhoud van sloten en wegen. Ook toewijzing van percelen is niet altijd even duidelijk, evenals de rol van de Stichting Vennemarke in het beheer. De grondgebruikers in de omgeving erkennen de vrijheid van de eigenaar, de gemeente Oude IJsselstreek, om zelf haar pachters te kiezen. Voorkeur voor toewijzing aan grondgebruikers uit de directe omgeving ligt echter in hun ogen voor de hand gezien de historische binding van omliggende ondernemers met het gebied.

25. Het beleid van de gemeente Oude IJsselstreek t.a.v. het Zwarte Veen wordt als niet duidelijk beleefd. Men ervaart dat de gemeente te afwachtend is in het kader van het gebiedsproces.
26. Het beheer van de Vennebulten roept bij ondernemers en bewoners vraagtekens op. Ouderen kennen het gebied nog als een gebied met overwegend heide en daarbij passende bomen waarvan het beheer sinds WO II ernstig verwaarloosd is. Men realiseert zich dat de Stichting Vennemarke over onvoldoende middelen beschikt om gewenst onderhoud ter hand te nemen. Middelen voor ontwikkeling van nieuwe natuur die er kennelijk zijn, zouden in de beleving van velen beter ingezet kunnen worden voor herinrichting en beheer van bestaande, ernstig verwaarloosde natuurgebieden. Het gevoel dat leeft is: doe goed wat je bent begonnen voordat je nieuwe opgaven op je neemt.²
27. Op de in discussie gebrachte optie om waterberging (buffering) te realiseren in het Aaltense Goor en/of het Zwarte Veen wordt gereserveerd gereageerd. Overwegend kan men zich voorstellen dat het een breed maatschappelijk belang is om calamiteiten met wateroverlast te voorkomen. Dat kan een plan voor het inrichten van een gebied voor waterberging legitimeren. Het draagvlak voor een dergelijke maatregel zal echter afhangen van de uitwerking, waarbij de locatiekeuze en de begeleidende maatregelen op het gebied van goede waterafvoer en compensatie voor eventueel geleden schade van belang zijn en geborgd moeten worden.
28. Contacten van agrarische ondernemers met Waterschap, met Staatsbosbeheer en met de gemeente Oude IJsselstreek zijn naar de beleving van meerdere ondernemers toe aan herijking in die zin dat een meer collectief optreden gewenst is.

Ervaring en beleving introductie voorstellen en proces herinrichting Aaltense Goor – Zwarte Veen

29. De meeste ondernemers en bewoners rond het Aaltense Goor – Zwarte Veen zijn ofwel rechtstreeks of langs een omweg geïnformeerd over initiatieven met betrekking tot herinrichting van het Aaltense Goor - Zwarte Veen. Enkelen hebben de informatie gemist en alleen bij gerucht gehoord dat er iets staat te gebeuren. Over wat er precies wordt voorgesteld bestaat veel onduidelijkheid; de varianten en de opties voor herinrichtingsmaatregelen die in discussie zijn gebracht zijn minder bekend bij bewoners en ondernemers. De wijze waarop het proces is gestart is ervaren als een overval; door de aankoop van “Luiten” en de daaropvolgende aankondiging dat natuurontwikkeling en waterbuffering tot de herinrichtingsmaatregelen zouden gaan behoren, is er ongerustheid ontstaan. Het is als een voldongen feit ervaren. De daarop volgende voorlichting en informatievoorziening heeft deze ongerustheid niet kunnen wegnemen. De initiatieven van het Waterschap Rijn & IJssel, als procestrekker die een bestuursovereenkomst heeft met de Provincie Gelderland, worden met een flinke dosis wantrouwen tegemoet getreden en heeft (vertegenwoordigers van)

---

² Met betrekking tot de ambities van Provincie en Waterschap zei één van de agrarische ondernemers het zo: “A’j honderd pond neet kunt beurn’, dan moj oew gin tweehonderd pond op de scholders nemmen”.

ondernemers schrikachtig gemaakt om deel te nemen aan het gebiedsproces. De werkwijze wordt ook als in tegenspraak ervaren met uitingen zoals die zijn gedaan bij presentaties door het Waterschap Rijn&IJssel waarin wordt gesproken van “samen met het gebied keuzes maken”, “bevorderen van de communicatie met betrokken partijen en belanghebbenden gericht opdraagvlak/consensus” en “vernieuwende aanpak: open dialoog (informereren, consulteren en co-creatie) – transparantie in processtappen – gezamenlijke profilering en besluitvorming – managen van verwachtingen – gebiedsnabij werken – cultuuromslag: andere rol dan de deskundige – georganiseerde chaos - durven loslaten – echt in gesprek”³

30. De voorgestelde maatregelen (waterpeilverhoging, ontwikkelen blauwgrasland) heeft men ook niet terug kunnen vinden in de zgn. “harde doelen” zoals die door Waterschap Rijn&IJssel en Provincie Gelderland zijn geformuleerd. Voor wat betreft het Aaltense Goor met omgeving is alleen in de samenvatting gemeld:

.....*Aaltense Goor met omgeving (Vennebulten, Zwarte Veen, Boterdijk):*
- *ontwikkelen tot grote natuurkern met een grote variatie aan natte schrale natuurtypen: beekjes, poelen, vennen, droge en natte heide, moeras, blauwgrasland, elzenbroekbos, wellicht hoogveen*
- *uitmonding van plateaurandbeken in het Aaltense Goor natuurlijk vormgeven*⁴

31. De stemming in het gebied met betrekking tot de herinrichtingsplannen in en rond het Aaltense Goor en het Zwarte Veen beweegt zich tussen:

- gemotiveerd verzet tegen verhoging van het waterpeil
- de overweging om te onderzoeken of er kansen liggen om de toegezegde middelen ten behoeve van de landbouw te benutten en
- berusting vanuit de overtuiging dat Provincie Gelderland en Waterschap Rijn en IJssel ongeacht de belangen en de wensen van belanghebbende grondgebruikers de gestelde doelen zullen willen realiseren.

32. De tijdens het proces bekendgemaakte bereidheid van de Provincie Gelderland om middelen ter beschikking te stellen voor maatregelen die de landbouwstructuur zouden kunnen verbeteren, wordt gezien als een initiatief om het proces te smeren en draagvlak te creëren. In de aanvang van het proces is in de beleving van de ondernemers en grondgebruikers nauwelijks gewag gemaakt van doelstellingen om een meer renderende en duurzame landbouw mogelijk te maken. In de perceptie van agrarische ondernemers en bewoners gaat het bij het gebiedsproces voornamelijk om doelen op gebied van natuurontwikkeling en waterbeheer.

33. Er wordt rond de presentatie en communicatie over plannen Herinrichting Aaltense Goor Zwarte Veen veel onduidelijkheid ervaren over de terminologie. De begrippen buffering, retentie, berging en water vasthouden worden door elkaar heen gebruikt. Waterpeilverhoging kan zowel betrekking hebben op het oppervlaktewater als het grondwater. Voor velen is niet duidelijk wat er bedoeld wordt en duidelijke informatie daarover is gewenst.

---

³ Introductie door programmamanager Jurjen Moorman op Regiobijeenkomst Oost op 25 juli 2011.

⁴ Uit: Bouwstenen Natuur Baakse Beek – Veengoot – maart 2010

34. De transparantie met betrekking tot de achtergrond van de planvorming wordt als gering ervaren: welke richtinggevendende besluiten liggen ten grondslag aan de plannen – hoe ziet de overeenkomst tussen Waterschap en Provincie er uit – waaraan hebben Waterschap en of Provincie zich gebonden en uit welke fondsen wordt geput, zijn zo de vragen die gesteld worden.
35. Agrarische ondernemers verkeren in onzekerheid over wat ze van Waterschap Rijn&IJssel kunnen verwachten. Het beeld van het Waterschap als dienstverlenende instantie aan de grondgebruikers overheerst. Dat het Waterschap functioneert als een politieke organisatie waarin uiteenlopende belangen met elkaar tot overeenstemming moeten worden gebracht, is voor velen nog een lastig te accepteren idee. Dat bepaalt ook het beeld van het functioneren van de bestuurders die men ziet als vertegenwoordigers van de agrarische sector en het vertrouwen dat de belangen van agrarische grondgebruikers, die voor hun levensonderhoud mede afhankelijk zijn van goed waterbeheer, voldoende gediend worden. Het is voor velen niet duidelijk wat de doelen zijn van het huidige waterbeheer, welke streefwaarden er in het peilbeheer zijn en aan welke normen en randvoorwaarden het waterbeheer moet voldoen. Een helder zicht op de verhouding belang, betaling en kwaliteit van dienstverlening ontbreekt.

Individuele vragen en knelpunten

Tijdens de gevoerde gesprekken zijn door ondernemers ook persoonlijke knelpunten, frustraties en problemen aan de orde gekomen. Een aantal ondernemers zoekt naar een uitkomst uit specifieke problemen in bedrijf en persoonlijke omstandigheden. Zoveel mogelijk is verwezen naar relevante personen en instanties en is er tijdens gesprekken gezocht naar de alternatieven en opties om de gerezen vraagstukken het hoofd te kunnen bieden. Waar nodig worden deze gesprekken voortgezet of wordt gezocht naar passende begeleiding.

Verantwoording

De rapportage is geen weergave van wetenschappelijk onderzoek maar van verstrekte informatie, impressies en observaties tijdens gesprekken met bewoners en ondernemers. In de rapportage is geprobeerd zo consensieus mogelijk om te gaan de verstrekte informatie. Tijdens de gesprekken zijn losse aantekeningen gemaakt. Zoveel mogelijk zijn dezelfde onderwerpen aan de orde geweest. De informatie is verwerkt in een digitale systematiek die gebruikt wordt bij kwalitatief sociaal-wetenschappelijk onderzoek (KODANI) waardoor de informatie is gebundeld en gerubriceerd. De data zullen beschikbaar blijven, ook al is deze vertrouwelijk. De verwerkte informatie is geanonimiseerd. Het betrouwbaarheid van de rapportage zal moeten blijken in de respons van de gesprekspartners.